

Проблемні питання судово-психологічних експертних досліджень за предметними видами

Олександр Євсюков

кандидат педагогічних наук, доцент, провідний науковий співробітник
ННЦ «ICE ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса» Мін'юсту України, м. Харків, Україна,
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3554-8848>, e-mail: a.evsyukov1971@gmail.com

Розглянуто проблемні питання використання спеціальних психологічних знань під час проведення судово-психологічних експертних досліджень за предметними видами (з урахуванням змін, що відбулися у кримінальному законодавстві України).

Ключові слова: предметний вид; судово-психологічна експертиза; експертні дослідження; протиріччя; вирішення.

Challenges in Forensic Psychology by Subject Matter

Oleksandr Yevsiukov

This paper examines the challenges associated with the application of specialized psychological knowledge in forensic psychological examinations across various subject matters, particularly considering recent amendments to Ukrainian criminal law.

Keywords: subject matter; forensic psychological examination; forensic examination; contradictions; solutions.

Військова агресія Росії, зміни у правовій системі нашої держави й оновлення законодавства ставлять перед судово-експертними установами нові завдання, які потребують пошуку оптимальних шляхів їх розв'язання. Нагальне вирішення сучасних викликів, з одного боку, сприяє ефективності функціонування судово-експертних установ, а з іншого — підвищує якість розслідування правопорушень і злочинів.

Як один із видів судової експертизи судово-психологічна експертиза встановлює ті особливості психічної діяльності та такі їхні вияви в поведінці особи, які мають юридичне значення та спричиняють певні правові наслідки. Застосування спеціальних психологічних знань дає змогу об'єктивно встановлювати й оцінювати особливості, причини та внутрішні механізми поведінки осіб, які є суб'єктами правових відносин.

Психологічні аспекти теорії та практики судово-психологічної експертизи досліджували вітчизняні науковці: Н. Алікіна, О. Бандурка, О. Герасименко, Т. Єгорова, В. Журавель, О. Землянська, Н. Клименко,

В. Коновалова, М. Костицький, І. Петрова, Т. Савкіна, Е. Сімакова-Єфремян, О. Сліпець, Г. Спіцина, О. Снігерьев, В. Шевчук, В. Шепитько, М. Щербаковський та ін.

Аналіз сучасної наукової та науково-методичної літератури з питань судової психологічної експертизи виявляє відмінності у визначенні таких базових категорій, як об'єкт і предмет дослідження; спостерігаються випадки термінологічного еклектизму та ін., що інколи суперечить сутності судової експертизи, зумовлює алогічність алгоритмів дослідження і, як наслідок, необґрунтованість висновків [1].

Аналіз сучасної практики призначення судової психологічної експертизи та експертних досліджень дав змогу виявити протиріччя між поставленими замовниками питаннями, що не належать до компетенції експерта-психолога, і вимогами Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень [2]; між надмірним обсягом питань і конкретним предметним видом судово-психологічного

експертного дослідження; між конкретним предметним видом судово-психологічного експертного дослідження й недоцільними за змістом поставленими питаннями.

Зазначені вище проблемні питання та протиріччя можна розв'язати за допомогою поетапного виконання таких завдань:

- здійснити аналіз науково-методологічних підходів до визначення предметних видів судово-психологічних експертних досліджень і визначити їхнє місце в системі судової експертології та експертної практики;
- розробити сучасну класифікацію предметних видів судово-психологічних експертних досліджень, визначити їхні завдання, предмет та об'єкт;
- виокремити передумови створення нових (інноваційних) предметних видів судово-психологічних експертних досліджень;
- визначити методологію предметних видів судово-психологічних експертних досліджень;
- розкрити етапи й алгоритми судово-психологічних досліджень за їхніми предметними видами;
- визначити методологічні засади участі судового експерта-психолога в комплексних видах експертних досліджень;
- дослідити використання спеціальних психологічних знань у юриспруденції та проблемні питання і шляхи їх вирішення;
- на основі фундаментальних етичних цінностей судово-психологічного дослідження виокремити основні моральні й етичні вимоги до судового експерта-психолога з метою їх практичного застосування в експертній діяльності за предметними видами;
- здійснити аналіз підготовки судового експерта-психолога до відбору відповідного предметного виду під час

проведення судово-психологічних експертних досліджень;

- здійснити аналіз висновку експерта за певними предметними видами судово-психологічних досліджень;
- запропонувати концептуальні засади предметних видів судово-психологічних експертних досліджень;
- розробити й експериментально перевірити ефективність застосування моделі предметних видів судово-психологічних досліджень у практиці експертної діяльності відповідно до норм чинного законодавства України.

Отже, за допомогою чіткого виокремлення науково обґрунтованих у правовому полі концептуальних засад предметних видів судово-психологічних експертних досліджень і розроблення ефективної моделі їх використання як у процесі підготовки судових експертів-психологів, так і під час проведення судово-психологічних експертних досліджень, можна розв'язати протиріччя та відмінності у визначеннях базових наукових понять, які відповідатимуть сучасним запитам чинного законодавства України, що постійно вдосконалюється.

Перелік джерел посилання

1. Алікіна Н. В., Єгорова Т. М., Савкіна Т. В. Вплив на судово-психологічну експертизу інтеграційних і диференційних процесів у сучасній психології. *Теорія та практика судової експертизи і криміналістики*. Харків, 2016. С. 391—398. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tpsek_2016_16_54 (дата звернення: 05.09.2024).
2. Науково-методичні рекомендації з питань підготовки та призначення судових експертів та експертних досліджень : затв. наказ. Мін'юсту України від 08.10.1998 р. № 53/5 (зі змін та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98#Text> (дата звернення: 05.09.2024).